

ارزیابی مولفه‌های حکمروایی خوب تأثیرگذار بر مدیریت روستایی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان زابل)

ابوذر پایدار^۱، محمد پیرانی^{۲*}

۱. دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.
۲. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.

DOI: 10.22034/mpsh.2026.578503.1085

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۲۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۰۹

چکیده

در دنیای معاصر، مفهوم حکمروایی خوب به عنوان یک چارچوب نظری کلیدی توسعه مطرح است که بر اصول اساسی همچون شفافیت، پاسخگویی، مشارکت، کارایی و اثربخشی و عدالت اجتماعی تأکید دارد. در زمینه مدیریت روستایی، حکمروایی خوب می‌تواند نقش محوری در حل چالش‌های توسعه پایدار ایفا کند، زیرا روستاها به عنوان واحدهای پایه‌ای جوامع، اغلب با مشکلات ساختاری مانند کمبود منابع، نابرابری‌های اجتماعی و ضعف مدیریتی روبرو هستند. بر این اساس، پژوهش حاضر با هدف ارزیابی مولفه‌های حکمروایی خوب تأثیرگذار بر مدیریت روستایی شهرستان زابل می‌باشد. این پژوهش، بر پایه ترکیبی از روش‌های توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای، اسنادی و پیمایشی می‌باشد که در آن، جامعه آماری پژوهش سرپرستان خانوارهای ساکن در ۲۳ روستای نمونه شهرستان زابل تشکیل دادند که بر اساس فرمول کوکران ۳۵۱ نفر به عنوان حجم نمونه به شیوه تصادفی انتخاب شده‌اند. تجزیه و تحلیل داده‌ها با کمک نرم‌افزارهای SPSS، ArcGIS و با استفاده از مدل EDAS و آزمون فریدمن انجام گردیده است. نتایج نشان می‌دهد که از میان مؤلفه‌ها، قانونمندی و پاسخگویی بیشترین تأثیر را دارا هستند، در حالی که عدالت محوری و شاخص عدالت جنسیتی در پایین‌ترین سطح قرار دارند. از سوی دیگر، نتایج مدل EDAS ناپیوستگی فضایی آشکاری را در سطح حکمروایی بین روستاها نشان داد، به طوری که روستاهای ژاله‌ای، کرباسک و رشیدخان در بالاترین سطح و روستاهای دهمرده شمالی و حسین‌آباد جر در پایین‌ترین سطح اثرگذاری قرار گرفتند. نظام حکمروایی روستایی در منطقه اگرچه از مشروعیت نهادی و پذیرش نسبی برخوردار است، اما به دلیل ضعف در کارکردهای عادلانه، شفاف و مشارکت‌جویانه، نتوانسته به شکل کارآمدی در خدمت توسعه همه‌جانبه و عادلانه تمام سکونتگاه‌ها قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: حکمروایی خوب، مدیریت روستایی، مشارکت، زابل.

m.pirani@pgs.usb.ac.ir

* نویسنده مسئول: محمد پیرانی

مقدمه

در سالیان اخیر حکمروایی تبدیل به موضوعی داغ در مدیریت بخش دولتی شده است و این به واسطه نقش مهمی است که حکمرانی در تعیین سلامت اجتماع ایفا کند (نجفی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۴۸). نظام ساختاری-عملکردی کنونی مدیریت روستایی کشور، گویای این است که مدیریت روستایی با وجود نهادسازی و استقرار نهاد دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی، همواره با نگاهی بالا به پایین، با روستا و روستاییان روبه رو شده و فقدان الگوی حکمروایی خوب روستایی که می‌تواند زمینه ساز

حضور و مشارکت فعال مردم در نظام مدیریت و برنامه ریزی باشد، بسیار کم‌رنگ بوده و یا در اغلب روستاها دیده نمی‌شود (رحمانی فضلی و همکاران، ۱۳۹۶: ۲).

حکمروایی خوب روستایی، شیوه مدیریتی است که اگر بر اساس اصول علمی و اعتماد متقابل تدوین و اجرا شود، امری مناسب برای تضمین پایداری منابع و معیشت جوامع محلی، ساماندهی جوامع، شکوفایی اقتصاد محیط‌های روستایی و توزیع قدرت در نواحی روستایی خواهد بود حکمروایی خوب به صورت مستقیم می‌تواند عامل افزایش خوشبختی باشد (اسدی، ۱۴۰۲: ۶۴۷). مدیریت محلی روستایی از نظر شانس ذینفعان روستایی برای مشارکت و تاثیرگذاری بر تصمیم‌گیری، حکمرانی خوبی دارد (بیرانوند زاده و همکاران، ۱۴۰۲: ۵۹۴).

حکمروایی دارد حکمروایی تاکید بر افزایش دموکراسی و مشارکت شهروندان در کلیه امور مربوط به خود اعم از تصمیم‌گیری، برنامه ریزی و اجرا دارد که در آن شهروندان به گونه‌ای آگاهانه و فعال در تمامی امور دخالت دارند (رحمانی فضلی و همکاران، ۱۳۹۴: ۴۶).

شناخت بسترهای حکمروایی روستایی و حرکت در اجرای این شیوه از مدیریت به عنوان چالش علمی می‌تواند مسیرسیاست‌گذاری و برنامه ریزی مدیریت سرزمین را با پاسخهای علمی همراه سازد و جامعه روستایی را به عنوان جامعه مکمل جامعه شهری با رهیافت مدل توسعه سرزمینی بیش از پیش به تعادل همزیستی و حقوق خویش رهنمود سازد. امروزه تمایلات زیادی برای درک ماهیت حکمرانی به عنوان ابزار ارتقاء فرایند توسعه یافتگی وجود دارد نهادهای مالی بین‌المللی نظیر بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول همگی بر این عقیده اند که حکمرانی خوب یک ضرورت حیاتی برای کمک به تحقق برنامه‌های توسعه است (خلیلی و همکاران، ۱۴۰۳: ۹۲). مهمترین دلایل توجه به این مفهوم عبارت از افزایش فشار بر حکومت‌های محلی ناشی از گسترش وظایف بدون پشتیبانی لازم از آنها، کاهش منابع دولتی و کمک حکومت مرکزی، ضرورت افزایش کارایی حکومت محلی، چالش‌های قلمرو و پیچیدگی روابط بین نهادی افزایش روزافزون هزینه ارائه خدمات روستایی و تمایل دولتهای مرکزی به کاهش هزینه‌ها اعتقاد اکثر دولت‌ها به کارآمدی سازمانه‌ای محلی اعتقاد به اصل خود کفایی و خوداتکایی فراهم کردن موجبات مشارکت مردم ناتوانی مدل‌های سنتی مدیریتی کاهش فاصله حکومت با مردم مدیریت در سطح محلی اثر بخش‌ترین و پایدارترین شیوه اعمال مدیریتی در توسعه، کاهش تصدی‌گری و تمرکز دولت و غیره می‌باشد (حجاریان، ۱۴۰۲: ۴۰۲).

شهرستان زابل، واقع در منطقه سیستان با توجه به موقعیت جغرافیایی خاص، مواجهه با چالش‌های محیطی شدید از جمله خشکسالی‌های مکرر، طوفان‌های شن و فرسایش خاک، و همچنین مسائل اقتصادی-اجتماعی مانند نرخ بیکاری بالا و مهاجرت، نیازمند الگوی مدیریتی کارآمد و منطقی است. با این حال، به نظر می‌رسد شیوه‌های سنتی مدیریت روستایی در این منطقه، به تنهایی پاسخگوی پیچیدگی‌های موجود نبوده و نتوانسته است موجبات توسعه پایدار و تاب‌آوری جامعه محلی را فراهم آورد. این ناکارآمدی، لزوم بازنگری در ساختار و فرآیندهای مدیریتی را با بهره‌گیری از رویکردهای نوین حکمرانی ایجاب می‌کند. حکمروایی خوب به عنوان پارادایمی که بر شفافیت، پاسخگویی، مشارکت، عدالت، کارایی و اثربخشی تأکید دارد، می‌تواند چارچوب مفهومی مناسبی برای تحلیل و ارتقای مدیریت روستایی ارائه دهد. این شرایط، ضرورت بررسی نقش حکمروایی خوب را برجسته می‌سازد، زیرا عدم توجه به مولفه‌های آن می‌تواند به تشدید نابرابری‌ها و کاهش کیفیت زندگی روستاییان منجر شود. مولفه‌های حکمروایی خوب، از جمله مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌ها، شفافیت در تخصیص منابع و پاسخگویی مدیران محلی، می‌تواند تأثیر مستقیمی بر کارایی مدیریت روستایی در زابل داشته باشند. همچنین در مناطقی با تنوع قومی و فرهنگی مانند زابل، تقویت مشارکت عمومی می‌تواند به کاهش تعارضات اجتماعی و افزایش اعتماد عمومی کمک کند، در حالی که ضعف در حاکمیت قانون ممکن است به فساد اداری و ناکارآمدی پروژه‌های توسعه‌ای بیانجامد. بنابراین هدف پژوهش حاضر، بررسی و ارزیابی مولفه‌های حکمروایی خوب تاثیرگذار بر مدیریت روستایی شهرستان زابل و پاسخ به این سؤال اساسی

است که وضعیت روستاهای شهرستان زابل از نظر سطح مولفه‌های حکمروایی خوب تاثیرگذار بر مدیریت روستایی چگونه است؟

پیشینه پژوهش

موسوی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی تحت عنوان تحلیل عملکرد مدیریت نوین روستایی با رویکرد حکمرانی خوب به این نتیجه رسیدند که در بین هشت شاخص مورد بررسی میانگین چهار شاخص مشارکت، پاسخگویی، شفاف بودن و عدالت بیشتر از میانگین مبنا بوده است و میانگین چهار شاخص کارآیی، قانون مداری، مسئولیت پذیری، اجماع‌پذیری از میانگین مبنا کمتر بوده است. منفی شدن شاخص انحراف از میانگین اکثر شاخص‌های مذکور، ضعف عملکرد دهیاری‌ها در اکثر شاخص‌های حکمرانی خوب را از دیدگاه پاسخگویان نشان می‌دهد.

پازکی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی تحت عنوان تحلیل نقش مدیریت مبتنی بر حکمروایی خوب در توسعه پایدار روستایی دهستان فیلستان، شهرستان پاکدشت به این نتیجه رسیدند که بر اساس تکنیک کوپراس، روستای فیلستان بهترین وضعیت را از لحاظ ۹ شاخص حکمروایی خوب محلی در بین روستاهای این دهستان داراست و با توجه به مدل ویکور، روستای فیلستان در بین سایر روستاهای دهستان فیلستان از لحاظ پایداری در رتبه اول قرار دارد. سطح حکمروایی و پایداری روستاها در سطح مطلوب بود و رابطه معناداری بین حکمروایی خوب و پایداری روستایی وجود داشت.

ایزدی و طیب‌نیا (۱۴۰۲) در پژوهشی تحت عنوان تحلیل نقش مدیریت مبتنی بر حکمروایی خوب روستایی در شکل‌گیری روستاهای خلاق شهرستان رشتخوار به این نتیجه رسیدند که حکمروایی خوب روستایی توانسته است به وجود آوردن روستاهای خلاق سطح کیفیت زندگی خانوارهای روستایی را تغییر دهد و کیفیت در حد مطلوب برای خانوارهایی که در مناطق روستایی زندگی می‌کنند به ارمغان بیاورد.

حجاریان (۱۴۰۲) در پژوهشی تحت عنوان ارزیابی مولفه‌های تاثیرگذار بر حکمروایی خوب روستایی از دیدگاه کارشناسان و صاحب‌نظران به این نتیجه رسید که از بین معیارهای هشت گانه حکمروایی خوب معیار مشارکت و قانونمندی تاثیرگذارترین و معیار کارایی و اثر بخشی تاثیر پذیرترین معیار حکمروایی خوب بودند. همچنین معیار مشارکت به عنوان بااهمیت‌ترین معیار حکمروایی خوب شناسایی شد.

ایمانی و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهشی تحت عنوان تحلیل ساختاری مدیریت روستایی در چهارچوب حکمرانی خوب در روستاهای شهرستان اردبیل با رویکرد آینده پژوهی به این نتیجه رسیدند که ناپایداری سیستم را نشان می‌دهد که با توجه به این نتایج بیشترین میزان اثرگذاری مربوط به شاخص شفافیت، عدالت‌محوری و پاسخگویی است. تاثیر گروه‌های صاحب نفوذ در تصمیم‌گیری‌های مربوط به مدیریت روستایی در هر سه سناریو وضعیت بحرانی ایجاد می‌کند. در نهایت، نظارت مردمی و مداخله روستاییان در مدیریت روستا نقش اساسی در پیشبرد هدف‌های حکمرانی خوب روستایی دارد.

حمیرا^۱ و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که عملکرد مدیران روستاهای شهرستان بنده‌آچه و سیستم نظارت بر پاسخگویی مدیریت صندوق روستایی تأثیر معناداری دارد.

سولستیو^۲ و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که معنای استقلال جامعه و تأثیر آن بر مدیریت روستای گردشگری پانگلی پوران شامل اعتماد به نفس جامعه، تعهد جامعه، توانمندسازی اقتصادی جامعه و انتقال دانش را نشان داد؛ بنابراین مدیریت خوب نتایج مثبتی را برای توسعه روستا و مردم آن به همراه خواهد داشت.

¹ Humaira

² Sulisty

زایتول^۱ و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که ساکنان روستایی با ۶ اصل حکمرانی: عدالت و توانایی، شمول، مشروعیت و جهت‌دهی، مشارکت، عملکرد و اطلاعات، و شفافیت و پاسخگویی برای مدیریت محلی روستایی موافق بودند.

مبانی نظری

مدیریت مهم‌ترین عنصر در حیات پایداری و نشاط یک جامعه به شمار می‌رود و اصلی‌ترین عامل جهت حرکت از وضع موجود به یک وضعیت مساعد و مطلوب است (علیزاده و همکاران، ۱۴۰۱: ۷۳۲). در جامعه روستایی نیز مدیریت می‌تواند نقش بسیار مؤثری در فرایند توسعه ایفا نماید (عطایی و همکاران، ۱۴۰۰: ۴۸). توسعه روستاها با هدف افزایش ظرفیت‌های منطقه‌ای در توسعه اقتصاد و تسریع توسعه با بهره‌برداری از ظرفیت‌های منابع طبیعی و افزایش نیروی انسانی موجود، با الگوی بهبود خدمات، مشارکت و توانمندسازی جامعه، با امید به دستیابی به سطح بالای استقلال انجام می‌شود (Adhinata et al., 2020: 335).

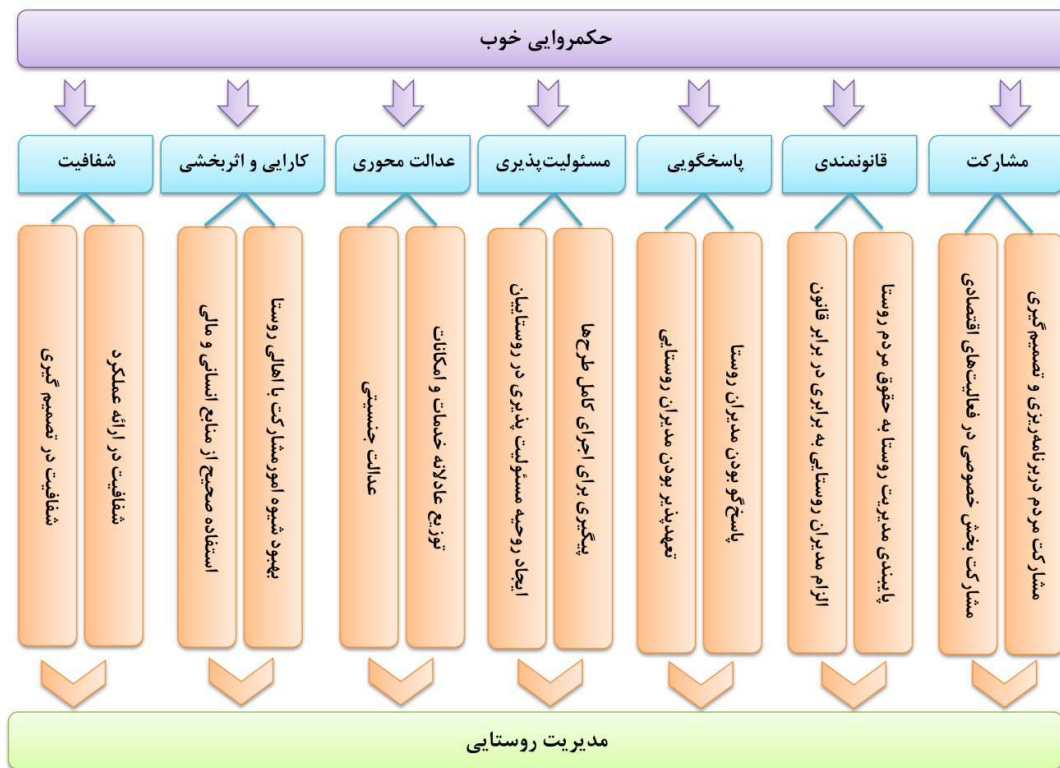
مدیریت روستایی در فرایند توسعه روستایی یکپارچه و پایدار، نقش اساسی دارد (علیزاده و همکاران، ۱۳۹۹: ۸۲). همچنین، هدف کلان مدیریت روستایی حرکت برای رسیدن به وضعیت مطلوب با استفاده از توان‌های بالقوه و بالفعل موجود در روستا، همسو با بهبود وضعیت جامعه روستایی است (سجاسی قیداری و حاجیان، ۱۳۹۷: ۱۹۲). مدیریت روستایی را برنامه‌ریزی برای روستا، سازماندهی اقدام توسعه‌ای و هماهنگی و نظارت بر اقدام‌های انجام‌شده دانست. به بیان دیگر مدیریت روستایی عبارت از مدیریت منطقی منابع انسانی و طبیعی در محیط روستایی برای نیل به هدف پایداری اجتماعات محلی و زیست‌محیطی بر اساس فرآیندهای علمی و مدیریتی می‌باشد (عنابستانی و نظری، ۱۴۰۱: ۳).

حکمرانی مفهوم جدیدی است که جایگزین مفهوم حکومت شده است. مفهوم حکمروایی مبتنی بر همیاری حکومت و جامعه مدنی است. این مفهوم بر این اصل بنیادی استوار است که حکومت‌ها به جای آنکه به تنهایی مسئولیت کامل اداره جامعه را بر عهده گیرند شهروندان بخش خصوصی و نهادهای مردمی عوامل مسئول اداره جامعه هستند (نوروزی و ابراهیمی، ۱۳۹۷: ۹۳). حکمروایی روش به کارگیری توانایی و قدرت مردم به معنی سیاست‌سازی و عمل به سیاست‌ها و تصمیم‌گیری عمومی است (سجادی و همکاران، ۱۳۹۶: ۹۸). حکمروایی یک روش مکانیسم برای برخورد با طیف گسترده‌ای از مشکلات درگیری-هاست که در آن کنشگران به طور منظم در جهت کسب رضایت و اصلاح تصمیمات از طریق مذاکره با یکدیگر و همکاری در اجرای تصمیمات به طور مستمر فعالیت دارند (عزیزی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۳۵۹).

حکمرانی خوب، توسعه انسانی پایدار و در کنار آن ایجاد محیطی پایدار است که در آن، ضمن تأکید بر توجه به کاهش فقر، ایجاد اشتغال و رفاه پایدار، حفاظت و تجدید حیات محیط زیست و رشد و توسعه زنان، رویکرد فراهم ساختن بستر مناسب جهت مشارکت و اهمیت برنامه ریزی مشارکتی برای توسعه و اداره روستا می‌باشد (موسوی و همکاران، ۱۴۰۲: ۹). نواحی روستایی طی حیات خود تحت مدیریت خاصی از شکل سنتی تا نوین اداره می‌شدند، اما آنچه پس از مدیریت جوامع روستایی را در رسیدن به اهداف توسعه یاری می‌دهد حکمروایی خوب روستایی است که در دهه‌های اخیر در ادبیات توسعه جهان نمایان شده و مرز بین حکومت و جامعه مدنی است که طیف وسیعی از اندیشه‌ها مانند شکل و طبیعت حکمروایی محلی و پروژه‌ها یا برنامه‌های مدیریت توسعه روستایی و همچنین ظرفیت‌های نهادهای حکومت محلی در تدوین و اجرای سیاست‌های توسعه محلی را در بر می‌گیرد (پازکی و همکاران، ۱۳۹۹: ۹۷). بنابراین تحقق سبک و شیوه مدیریت امور محلی و روستایی در قالب دهیاری‌ها و شوراهای که از آن به عنوان حکمرانی یاد می‌شود منوط به شکل‌گیری یک مجموعه روابط و ساختارهایی از قبیل قانون‌مداری، توانمندسازی و تفویض قدرت مؤثر اقتصادی و سیاسی به روستاییان با استفاده از مشارکت، ایجاد فرهنگ شفافیت و مسئولیت در فعالیت‌های مدیران و مسئولان روستا و پاسخگو نگه داشتن مدیران در قبال عملکردهای آنها، درک نیازها و خواسته‌های مردم

¹Zaitul

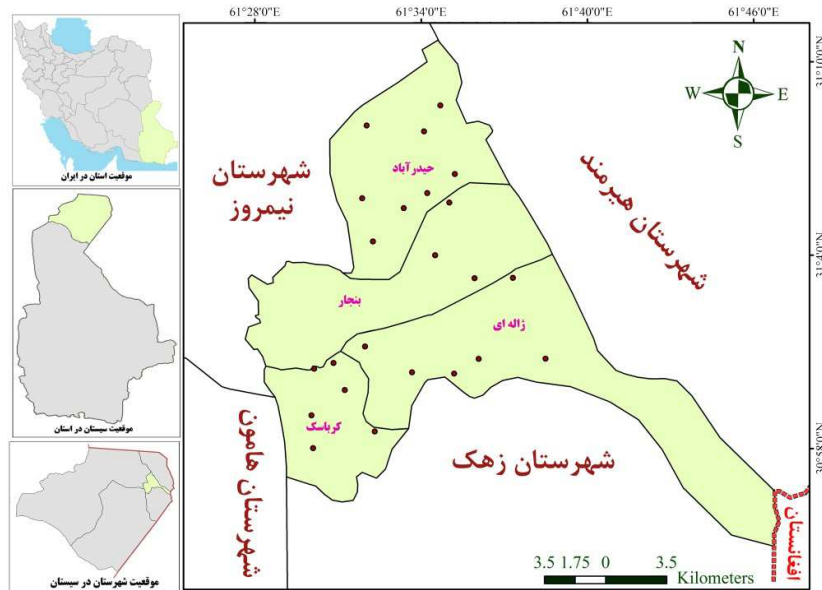
روستایی از سوی مدیران و پاسخ مناسب مدیران به روستاییان و در نهایت فراهم کردن زمینه مشارکت همگانی در امور تصمیم‌گیری از خطی مثنی‌ها و توسعه روستایی است (سجاسی قیداری و همکاران، ۱۳۹۶: ۴۰۷). عملکرد مطلوب و غایی مدیران محلی به معنی برنامه‌ریزی برای روستا سازماندهی اقدامات توسعه‌ای و هماهنگی و نظارت بر اقدامات انجام شده می‌باشد به طوری که فرآیند توسعه پایدار روستایی را به نحوی تقویت کنند که در سطح متعارف جامعه، زمینه و محیط مناسبی برای زندگی راحت‌تر و کارآمدتر روستائیان به تناسب ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی و حیات مجدد زندگی جمعیت روستایی کشور فراهم نمایند (تقی زادفانید و همکاران، ۱۴۰۱: ۶۸). در واقع امروزه حکمروایی خوب یکی از الزامات اساسی مدیریت توسعه پایدار و بویژه مدیریت توسعه پایدار روستایی است و تحقق‌پذیری شاخصهای کلیدی آن از جمله مشارکت، مسئولیت‌پذیری، پاسخگویی، قانونمندی، شفافیت، کارایی و اثربخشی و عدالت، نماد توسعه پایدار خواهند بود. بر این اساس، جهت شکل‌گیری ذهنیتی شفاف‌تر از چهارچوب نظری پژوهش حاضر، مدل مفهومی این تحقیق در قالب نمودار خاصی ارائه گردیده است (شکل ۱).

شکل (۱): مدل مفهومی پژوهش

محدوده مورد مطالعه

زابل یکی از شهرستان‌های استان سیستان و بلوچستان در جنوب شرقی ایران است، این شهرستان در ۶۱ درجه و ۲۹ دقیقه طول جغرافیایی شرقی و ۳۱ درجه و ۱۳ دقیقه عرض جغرافیایی شمالی قرار گرفته است (حیدری مکرر و همکاران، ۱۳۹۹: ۹۴). شهرستان زابل با مساحت ۳۴۴ کیلومتر مربع در ضلع شمال شرقی استان سیستان و بلوچستان قرار گرفته و از شمال به شهرستان نیریز از شرق به شهرستان هیرمند و از جنوب به شهرستان‌های هامون و زهک و از غرب به شهرستان هامون محدود می‌شود (حاجی حسینی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۰۷). شهرستان زابل دارای دو بخش (مرکزی و کرباسک) و ۴ دهستان (حیدرآباد، بنجار، ژاله‌ای و کرباسک) و در ۸۱ روستای بزرگ و کوچک (تعداد ۷۲۶۳ خانوار روستایی) می‌باشد.

شکل (۲): موقعیت شهرستان و موقعیت روستاهای نمونه در آن (توسیم: نگارندگان، ۱۴۰۴)

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی است که در آن از روش اسنادی برای بررسی سوابق و تبیین مسئله و از روش پیمایشی (با ابزار مصاحبه و پرسشنامه) برای جمع‌آوری داده‌های موردنیاز در سطح روستا استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش شامل ریش سفیدان، نخبگان محلی و سرپرستان خانوارهای روستایی ساکن در بخش مرکزی شهرستان نیمروز است که با توجه به تعداد خانوارهای ساکن در محدوده مورد مطالعه و استفاده از فرمول کوکران، تعداد ۳۵۱ سرپرست خانوار به‌عنوان نمونه محاسبه گردید. برای تعیین روستاهای نمونه، ابتدا تعداد روستاهای بالای ۵۰ خانوار جمعیت محدوده مورد مطالعه مشخص گردید و با توجه به تعداد آن‌ها و استفاده از فرمول کوکران و تصحیح، تعداد ۲۳ روستا به‌عنوان روستاهای نمونه محاسبه گردید. در مرحله بعد به تناسب تعداد خانوارهای ساکن در هر روستا، تعداد خانوارهای نمونه آن روستاها تعیین و به‌طور انتخابی برای تکمیل پرسشنامه‌ها انتخاب شده‌اند. در جهت تهیه پرسشنامه‌های پژوهش نیز ابتدا بر اساس بررسی مبانی نظری و پیشینه تحقیق طیف گسترده‌ای از شاخص‌ها برای ارزیابی مولفه‌های حکمروایی خوب تاثیرگذار بر مدیریت روستایی در روستاهای شهرستان زابل تعیین و نسبت به بومی‌سازی آن‌ها اقدام گردید (جدول ۱).

جدول (۱): ابعاد و شاخص‌های مورد توجه در مولفه‌های حکمروایی خوب تاثیرگذار بر مدیریت روستایی

شاخص	گویه‌ها
مشارکت	مشارکت مردم در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری؛ میزان مشارکت در طرح‌های عمرانی؛ مشارکت بخش خصوصی در فعالیت‌های اقتصادی روستا؛ ایجاد بستر مناسب برای فعالیت‌های مردم؛ تسهیل شرایط حضور مردم در روند توسعه روستا؛ مشارکت مردم در انتخابات.
قانونمندی	عدم تأثیرگذاری افراد یا قوم‌های صاحب نفوذ در تصمیم‌گیری‌های مربوط به روستا؛ پایداری مدیریت روستا به حقوق مردم روستا؛ احترام به آداب و رسوم روستا توسط مدیران روستایی؛ میزان آگاهی مدیران از قوانین و عرف محل؛ الزام مدیران روستایی به برابری در برابر قانون؛ مقاومت مدیریت روستا در مقابل رفتارهای خلاف قانون مردم؛ قانون محوری روستاییان؛ برقراری امنیت برای روستاییان.
پاسخگویی	پاسخ‌گو بودن مدیران روستا در قبال وظایف خود به مردم؛ تشکیل جلسات عمومی در روستا توسط دیوار و شورا؛ تعهدپذیر بودن مدیران روستایی؛ سازمان‌دهی شیوه اجرای پاسخ‌گویی؛ رسیدگی به شکایت مردم.

مسئولیت پذیری	احساس تعلق؛ تعهد و وفاداری؛ میزان پایبندی به قوانین و مقررات و امور محوله؛ شایستگی اعضای شورای روستا و دهیار در پذیرش مسئولیت؛ پیگیری برای اجرای کامل طرح‌های در حال انجام؛ توانمندسازی مردم روستا؛ ایجاد روحیه مسئولیت پذیری در روستاییان؛ شایسته‌سالاری.
عدالت محوری	توزیع عادلانه خدمات و امکانات؛ توجه به منافع عمومی؛ عضویت زنان در شورای روستا یا به عنوان دهیار؛ عدالت جنسیتی.
کارایی و اثربخشی	مستمر بودن فعالیت‌های مدیران روستایی؛ بهبود شیوه امور مشارکت با اهالی روستا؛ ارتقای کیفیت خدمات؛ استفاده صحیح از منابع انسانی و مالی؛ بهبود شیوه و سبک مدیریت روستا؛ بهبود محیط روستا (فضای سبز، دفن زباله و...؛ رضایتمندی اهالی روستا از اقدامات مدیریت روستا.
شفافیت	شفافیت در ارائه عملکرد؛ شفافیت در تصمیم‌گیری؛ ارائه اطلاعات صادقانه به مردم؛ نظرخواهی از مردم نسبت به طرح‌های توسعه روستا؛ رعایت اخلاق و صداقت؛ مستندسازی اطلاعات؛ رضایت از میزان شفافیت مدیران در انجام امور روستا؛ اعتماد روستاییان به مدیران محلی.

داده‌های این پژوهش از نوع کمی و در مقیاس فاصله‌ای می‌باشند. برای تحلیل داده‌ها، از نرم‌افزار SPSS استفاده شد و داده‌ها به صورت عددی کدگذاری شدند. مقیاس اندازه‌گیری برای سؤالات پرسشنامه، لیکرت پنج درجه‌ای (از خیلی کم تا خیلی زیاد) بود که نهایتاً با استفاده از وزن‌های تعیین شده برای هر یک از شاخص‌ها و مدل مورد استفاده، داده‌های فاصله‌ای حاصل گردیده است. در بررسی روایی پرسشنامه از نظرات اساتید دانشگاه و کارشناسان (جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، توسعه روستایی و...) ذریط استفاده شده است. همچنین پایایی ابزار پژوهش، از طریق ضریب آلفای کرونباخ مورد بررسی قرار گرفته است که این ضریب در متغیر حکمروایی خوب (۰/۸۲۳) بوده است و بدین ترتیب پایایی ابزار پژوهش مورد تأیید قرار گرفته است.

در این پژوهش برای تعیین سطح مولفه‌های حکمروایی خوب تاثیرگذار بر مدیریت روستاها از تکنیک EDAS^۱ استفاده شده است. این تکنیک جدید ارزیابی مبتنی بر فاصله از راه‌حل میانگین (EDAS) در سال ۲۰۱۵ به وسیله کشاورز قربانی و همکاران^۲ معرفی شده است. این روش یکی از بهترین روش‌های تصمیم‌گیری چند معیاره برای انتخاب بهترین گزینه کمترین فاصله از راه‌حل میانگین است. که برای ارزیابی گزینه‌ها دو معیار ارزیابی فاصله مثبت و فاصله منفی از راه‌حل میانگین برای هر گزینه محاسبه می‌شود (Keshavarz Ghorabae et al., 2015: 439).

در تعیین سطح مولفه‌های حکمروایی خوب تاثیرگذار بر مدیریت روستاها، بر اساس مدل EDAS مراحل مختلفی مورد توجه بوده است. در گام نخست، ماتریس تصمیم‌گیری تشکیل شده است و در گام دوم، برای هر معیار میانگین راه‌حل (AV_j) محاسبه می‌شود (رابطه ۱).

$$AV_j = \frac{\sum_{j=1}^n X_{ij}}{n} \quad (\text{رابطه ۱})$$

در گام سوم، ماتریس‌های فاصله مثبت از میانگین (PDA) و فاصله منفی از میانگین (NDA) را بر اساس نوع معیارها محاسبه می‌گردد؛ که PDA_{ij} و NDA_{ij} به ترتیب نشان‌دهنده فاصله مثبت و منفی گزینه نام از راه‌حل میانگین بر حسب معیار نام هستند (رابطه ۲ و ۳).

$$PDA_{ij} = \frac{\text{MAX}(0, (X_{ij} - AV_j))}{AV_j} \quad (\text{رابطه ۲})$$

$$NDA_{ij} = \frac{\text{MAX}(0, (AV_j - X_{ij}))}{AV_j} \quad (\text{رابطه ۳})$$

¹ Evaluation Based on Distance from Average Solution

² Keshavarz Ghorabae et al

در گام چهارم نیز مجموع وزنی PDA و NDA را برای همه معیارها تعیین می‌گردد (رابطه ۴ و ۵).

$$SP_i = \sum_{j=1}^m w_j \times PDA_{ij} \quad (\text{رابطه ۴})$$

$$SN_i = \sum_{j=1}^m w_j \times NDA_{ij} \quad (\text{رابطه ۵})$$

گام پنجم، در این گام مقادیر SP و SN را برای همه معیارها، نرمال‌سازی می‌شوند. (رابطه ۶ و ۷).

$$NSP_i = \frac{SP_i}{MAX_i (SP_i)} \quad (\text{رابطه ۶})$$

$$NSN_i = 1 - \frac{SN_i}{MAX_i (SN_i)} \quad (\text{رابطه ۷})$$

همچنین در نهایت باید امتیاز ارزیابی هر یک از گزینه‌ها محاسبه گردد. امتیاز ارزیابی گزینه‌ها با AS_i نشان داده شده می‌شود که با رابطه ۸ قابل محاسبه می‌باشد. در چنین حالتی، مقدار AS_i بین ۰ و ۱ است و هر چه امتیاز ارزیابی نهایی به یک نزدیک‌تر باشد، گزینه بهتر خواهد بود (Keshavarz Ghorabae et al., 2015: 440).

$$AS_i = \frac{1}{2} (NSP_i + NSN_i), \quad 0 \leq AS_i \leq 1 \quad (\text{رابطه ۸})$$

نهایتاً برای تحلیل‌های فضایی و نمایش سطح مولفه‌های حکمروایی خوب تاثیرگذار بر مدیریت روستایی در روستاهای مورد مطالعه از نرم‌افزار ArcGIS 10.7 و برای تحلیل‌های آماری نیز از نرم‌افزار IBM SPSS Statistics 26 استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

ویژگی‌های توصیفی پاسخگویان نشان می‌دهد که ۸۲/۹ درصد پاسخگویان را مردان و ۱۷/۱ درصد آن‌ها را زنان تشکیل می‌دهند. از لحاظ ترکیب سنی، گروه سنی ۳۶ تا ۴۵ سال با ۲۶/۸ درصد بیشترین فراوانی و گروه سنی بالاتر از ۶۵ سال با ۲/۸ درصد کمترین فراوانی، از نظر تحصیلات، بیشترین فراوانی در گروه تحصیلی راهنمایی یا سیکل با ۲۳/۹ درصد و کمترین فراوانی در گروه ابتدایی با ۱۴/۲ درصد، از نظر اشتغال، بیشترین فراوانی در بخش کشاورزی با ۳۹ درصد و کمترین فراوانی در بخش دامداری با ۳/۴ درصد و از نظر درآمد ماهانه (بدون در نظر گرفتن یارانه)، بیشترین فراوانی در گروه درآمدی کمتر از دو میلیون تومان با ۴۹/۳ درصد و کمترین فراوانی در گروه درآمدی بیش از دوازده میلیون با ۱/۸ درصد را تشکیل می‌دهند. بررسی وضعیت شاخص‌های مشارکت در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد که شاخص‌های مشارکت مردم در انتخابات؛ مشارکت مردم در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری به ترتیب با میانگین‌های ۴/۵۵ و ۴/۰۷ دارای بالاترین رتبه و شاخص میزان مشارکت در طرح‌های عمرانی با میانگین ۳/۶۷ پایین‌ترین رتبه را به خود اختصاص می‌دهند (جدول ۲).

جدول (۲): وضعیت شاخص‌های مشارکت در روستاهای مورد مطالعه

رتبه	انحراف معیار	میانگین	شاخص‌ها
۰/۳۱۶	۱/۲۸۷	۴/۰۷	مشارکت مردم در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری
۰/۳۰۸	۱/۱۳۳	۳/۶۷	میزان مشارکت در طرح‌های عمرانی
۰/۲۵۹	۰/۹۸۹	۳/۸۱	مشارکت بخش خصوصی در فعالیت‌های اقتصادی روستا
۰/۲۵۷	۰/۹۸۷	۳/۸۳	ایجاد بستر مناسب برای فعالیت‌های مردم
۰/۳۴۹	۱/۳۶۹	۳/۹۲	تسهیل شرایط حضور مردم در روند توسعه روستا
۰/۱۸۵	۰/۸۴۳	۴/۵۵	مشارکت مردم در انتخابات

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

بررسی وضعیت شاخص‌های قانونمندی در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد که شاخص‌های احترام به آداب و رسوم روستا توسط مدیران روستایی؛ میزان آگاهی مدیران از قوانین و عرف محل به ترتیب با میانگین‌های ۴/۶۴ و ۴/۵۸ دارای بالاترین رتبه و شاخص قانون محوری روستاییان با میانگین ۳/۲۹ پایین‌ترین رتبه را به خود اختصاص می‌دهند (جدول ۳).

جدول (۳): وضعیت شاخص‌های قانونمندی در روستاهای مورد مطالعه

رتبه	میانگین	انحراف معیار	شاخص‌ها
۰/۵۶۳	۲/۴۶	۱/۳۸۵	عدم تأثیرگذاری افراد یا قوم‌های صاحب نفوذ در تصمیم‌گیری‌های مربوط به روستا
۰/۲۵۲	۴/۰۶	۱/۰۲۵	پایبندی مدیریت روستا به حقوق مردم روستا
۰/۱۴۹	۴/۶۴	۰/۶۹۲	احترام به آداب و رسوم روستا توسط مدیران روستایی
۰/۱۷۷	۴/۵۸	۰/۸۱۱	میزان آگاهی مدیران از قوانین و عرف محل
۰/۳۱۳	۴/۰۲	۱/۲۶۱	الزام مدیران روستایی به برابری در برابر قانون
۰/۱۷۶	۴/۵۵	۰/۸۰۳	مقاومت مدیریت روستا در مقابل رفتارهای خلاف قانون مردم
۰/۳۲۸	۳/۲۹	۱/۰۸۲	قانون محوری روستاییان
۰/۲۷۳	۴/۰۳	۱/۱۰۳	برقراری امنیت برای روستاییان

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

بررسی وضعیت شاخص‌های پاسخگویی در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد که شاخص‌های پاسخ‌گو بودن مدیران روستا در قبال وظایف خود به مردم؛ تعهدپذیر بودن مدیران روستایی به ترتیب با میانگین‌های ۴/۶۳ و ۴/۴۴ دارای بالاترین رتبه و شاخص سازمان‌دهی شیوه اجرای پاسخ‌گویی با میانگین ۳/۵۴ پایین‌ترین رتبه را به خود اختصاص می‌دهند (جدول ۴).

جدول (۴): وضعیت شاخص‌های پاسخگویی در روستاهای مورد مطالعه

رتبه	میانگین	انحراف معیار	شاخص‌ها
۰/۱۶۳	۴/۶۳	۰/۷۵۹	پاسخ‌گو بودن مدیران روستا در قبال وظایف خود به مردم
۰/۲۹۴	۳/۸۴	۱/۱۳۰	تشکیل جلسات عمومی در روستا توسط دهیار و شورا
۰/۱۷۵	۴/۴۴	۰/۷۷۸	تعهدپذیر بودن مدیران روستایی
۰/۳۶۵	۳/۵۴	۱/۲۹۳	سازمان‌دهی شیوه اجرای پاسخ‌گویی
۰/۲۹۵	۳/۷۳	۱/۱۰۱	رسیدگی به شکایت مردم

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

بررسی وضعیت شاخص‌های مسئولیت‌پذیری در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد که شاخص‌های احساس تعلق؛ تعهد و وفاداری به ترتیب با میانگین‌های ۴/۹۵ و ۴/۸۵ دارای بالاترین رتبه و شاخص شایسته‌سالاری با میانگین ۱/۶۰ پایین‌ترین رتبه را به خود اختصاص می‌دهند (جدول ۵).

جدول (۵): وضعیت شاخص‌های مسئولیت‌پذیری در روستاهای مورد مطالعه

رتبه	میانگین	انحراف معیار	شاخص‌ها
۰/۰۴۶	۴/۹۵	۰/۲۲۹	احساس تعلق
۰/۱۰۰	۴/۸۵	۰/۴۸۹	تعهد و وفاداری
۰/۱۶۰	۴/۶۱	۰/۷۴۰	میزان پایبندی به قوانین و مقررات و امور محوله
۰/۲۲۵	۴/۲۴	۰/۹۵۷	شایستگی اعضای شورای روستا و دهیار در پذیرش مسئولیت

۰/۲۹۲	۱/۱۴۰	۳/۹۰	پیگیری برای اجرای کامل طرح‌های در حال انجام
۰/۳۷۳	۱/۱۷۶	۳/۱۵	توانمندسازی مردم روستا
۰/۱۹۷	۰/۸۸۵	۴/۴۷	ایجاد روحیه مسئولیت پذیری در روستاییان
۰/۶۲۳	۰/۹۹۸	۱/۶۰	شایسته‌سالاری

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

بررسی وضعیت شاخص‌های عدالت محوری در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد که شاخص‌های توجه به منافع عمومی؛ عضویت زنان در شورای روستا یا به عنوان دهیار به ترتیب با میانگین‌های ۴/۰۰ و ۳/۹۱ دارای بالاترین رتبه و شاخص عدالت جنسیتی با میانگین ۲/۳۳ پایین‌ترین رتبه را به خود اختصاص می‌دهند (جدول ۶).

جدول (۶): وضعیت شاخص‌های عدالت محوری در روستاهای مورد مطالعه

رتبه	انحراف معیار	میانگین	شاخص‌ها
۰/۳۶۵	۱/۲۱۲	۳/۳۲	توزیع عادلانه خدمات و امکانات
۰/۲۵۱	۱/۰۰۷	۴/۰۰	توجه به منافع عمومی
۰/۲۸۶	۱/۱۲۱	۳/۹۱	عضویت زنان در شورای روستا یا به عنوان دهیار
۰/۴۸۱	۱/۱۲۳	۲/۳۳	عدالت جنسیتی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

بررسی وضعیت شاخص‌های کارایی و اثربخشی در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد که شاخص‌های بهبود محیط روستا (فضای سبز، دفن زباله و ...)؛ بهبود شیوه و سبک مدیریت روستا به ترتیب با میانگین‌های ۴/۲۸ و ۳/۶۶ دارای بالاترین رتبه و شاخص استفاده صحیح از منابع انسانی و مالی با میانگین ۱/۶۰ پایین‌ترین رتبه را به خود اختصاص می‌دهند (جدول ۷).

جدول (۷): وضعیت شاخص‌های کارایی و اثربخشی در روستاهای مورد مطالعه

رتبه	انحراف معیار	میانگین	شاخص‌ها
۰/۳۵۳	۱/۰۹۹	۳/۱۱	مستمر بودن فعالیت‌های مدیران روستایی
۰/۳۹۰	۱/۲۵۵	۳/۲۱	بهبود شیوه امور مشارکت با اهالی روستا
۰/۴۷۲	۱/۴۰۴	۲/۹۷	ارتقای کیفیت خدمات
۰/۷۴۱	۱/۱۸۷	۱/۶۰	استفاده صحیح از منابع انسانی و مالی
۰/۳۰۶	۱/۱۲۳	۳/۶۶	بهبود شیوه و سبک مدیریت روستا
۰/۲۱۳	۰/۹۱۲	۴/۲۸	بهبود محیط روستا (فضای سبز، دفن زباله و ...)
۰/۳۷۴	۱/۰۱۷	۳/۷۱	رضایتمندی اهالی روستا از اقدامات مدیریت روستا

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

بررسی وضعیت شاخص‌های شفافیت در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد که شاخص‌های اعتماد روستاییان به مدیران محلی؛ رعایت اخلاق و صداقت به ترتیب با میانگین‌های ۴/۴۳ و ۴/۲۵ دارای بالاترین رتبه و شاخص نظرخواهی از مردم نسبت به طرح‌های توسعه روستا با میانگین ۱/۷۰ پایین‌ترین رتبه را به خود اختصاص می‌دهند (جدول ۸).

جدول (۸): وضعیت شاخص‌های شفافیت در روستاهای مورد مطالعه

شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	ترتیب تغییرات
شفافیت در ارائه عملکرد	۳/۱۲	۱/۲۲۳	۰/۳۹۱
شفافیت در تصمیم‌گیری	۱/۸۲	۰/۹۹۳	۰/۵۴۵
ارائه اطلاعات صادقانه به مردم	۲/۶۴	۱/۰۶۸	۰/۴۰۴
نظرخواهی از مردم نسبت به طرح‌های توسعه روستا	۱/۷۰	۱/۴۱۷	۰/۸۳۳
رعایت اخلاق و صداقت	۴/۲۵	۰/۹۷۹	۰/۲۳۰
مستندسازی اطلاعات	۳/۵۵	۱/۱۳۵	۰/۳۱۹
رضایت از میزان شفافیت مدیران در انجام امور روستا	۳/۹۳	۱/۱۵۴	۰/۲۹۳
اعتماد روستاییان به مدیران محلی	۴/۴۳	۰/۹۸۹	۰/۲۲۳

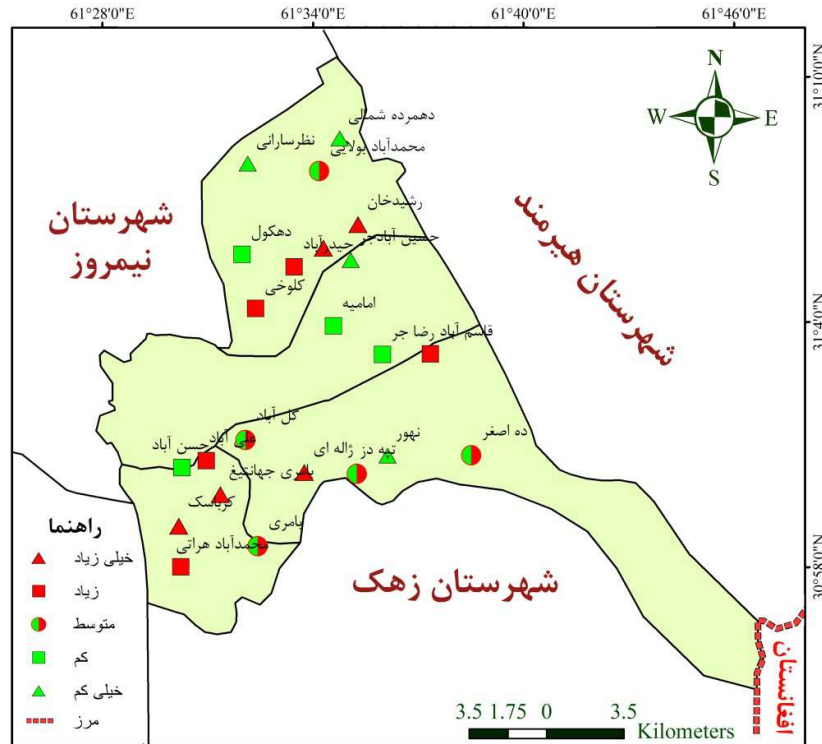
منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

با توجه به نتایج حاصل از بررسی مولفه‌های حکمروایی خوب تاثیرگذار بر مدیریت روستایی در سطح روستاهای مورد مطالعه و نتایج مدل ایداس (EDAS) در بررسی حکمروایی خوب، روستاهای ژاله ای، کرباسک و رشیدخان به ترتیب با ASI‌های ۱، ۰/۹۳۲ و ۰/۹۲۱ بالاترین اثرگذاری و روستاهای دهمرده شمالی، حسین آباد جر و نظرسارانی به ترتیب با ASI‌های صفر، ۰/۰۰۱ و ۰/۳۵۶ دارای پایین‌ترین اثرگذاری در مدیریت روستایی می‌باشند (جدول ۹).

جدول (۹): مقادیر نهایی مدل EDAS در بررسی سطح مولفه‌های حکمروایی خوب در روستاهای مورد مطالعه

روستا	Nspi	NSni	ASi	روستا	Nspi	NSni	ASi
کلوخی	۰/۵۷۹	۱	۰/۷۸۹	نهور	۰/۱۲۱	۰/۶۰۷	۰/۳۶۴
دهکول	۰/۱۶۴	۰/۸۱۲	۰/۴۸۸	تپه دز	۰/۵۷۲	۱	۰/۷۸۶
نظرسارانی	۰/۰۴۱	۰/۶۷۱	۰/۳۵۶	گل آباد	۰/۴۶۲	۰/۸۶۱	۰/۶۶۱
دهمرده شمالی	۰	۰	۰	ژاله ای	۱	۱	۱
محمد آباد بولایی	۰/۴۹۲	۰/۸۴۴	۰/۶۶۶	حسن آباد	۰/۰۹۳	۰/۷۰۸	۰/۴۰۱
گل محمد بیگ	۰/۸۴۷	۰/۹۸۵	۰/۹۱۶	کرباسک	۰/۸۶۵	۱	۰/۹۳۲
رشیدخان	۰/۸۴۲	۱	۰/۹۲۱	حیدرآباد	۰/۸۳۹	۰/۹۷۸	۰/۹۰۷
حسین آباد جر	۰	۰/۰۰۳	۰/۰۰۱	بامری	۰/۵۷۷	۱	۰/۷۸۸
امامیه	۰/۱۴۷	۰/۸۴۰	۰/۴۹۳	بامری جهانتیغ	۰/۸۴۶	۰/۹۸۳	۰/۹۱۵
رضا جر	۰/۲۸۲	۰/۸۱۸	۰/۵۵۰	محمدآباد هراتی	۰/۸۴۳	۰/۹۸۰	۰/۹۱۱
ده اصغر	۰/۴۸۹	۰/۸۴۰	۰/۶۶۴	علی آباد	۰/۸۳۶	۰/۹۷۶	۰/۹۰۶
قاسم آباد	۰/۸۳۶	۰/۹۷۶	۰/۹۰۶				

همچنین نتایج بررسی وضعیت پراکنش روستاهای مورد مطالعه به تفکیک سطح اثرگذاری مولفه‌های حکمروایی خوب تاثیرگذار بر مدیریت روستایی آن‌ها نشان می‌دهد که روستاهای دارای که سطح بالاتری از آگاهی و دانش از قوانین روستایی، احساس تعلق، تعهد و وفاداری و مشارکت مردم و مدیران محلی برخوردار بوده‌اند. (شکل ۳).

شکل (۳): پراکنش روستاهای مورد مطالعه به تفکیک سطح اثرگذاری مولفه‌های حکمروایی خوب تاثیرگذار بر مدیریت روستایی (ترسیم: نگارندگان، ۱۴۰۴)

از طرف دیگر، نتایج آزمون فریدمن در مقایسه سطح تاثیرگذار مولفه‌های حکمروایی خوب بر مدیریت روستایی در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد که بر اساس مجذور کای $761/518$ و مقدار P-Value برابر با $0/000$ ، در سطح اطمینان ۹۹ درصد، اختلاف معناداری بین تاثیرگذار مولفه‌های حکمروایی خوب بر مدیریت روستایی در بخش‌های مختلف وجود دارد. نتایج آمار توصیفی این آزمون نیز حاکی از آن است که از میان مؤلفه‌های مختلف، مؤلفه قانونمندی با میانگین $4/33$ دارای بیشترین سطح تاثیرگذاری و مؤلفه عدالت محوری با میانگین $2/82$ دارای کمترین سطح تاثیرگذاری مولفه‌های حکمروایی خوب بر مدیریت روستایی در روستاهای مورد مطالعه می‌باشند (جدول ۱۰).

جدول (۱۰): نتایج آمار توصیفی شدت سطح تاثیرگذاری مولفه‌های حکمروایی خوب بر مدیریت روستایی

سطح معناداری	مجذور کای	حد بالا	حد پایین	انحراف معیار	میانگین	مؤلفه‌ها
۰/۰۰۰	۷۶۱/۵۱۸	۵/۰۰	۱/۰۰	۱/۱۴۰	۳/۹۹	مشارکت
		۵/۰۰	۲/۰۰	۰/۶۳۰	۴/۳۳	قانونمندی
		۵/۰۰	۲/۰۰	۰/۶۸۱	۴/۲۳	پاسخگویی
		۵/۰۰	۲/۵۰	۰/۵۰۳	۳/۲۷	مسئولیت پذیری
		۵/۰۰	۱/۰۰	۰/۸۲۱	۲/۸۲	عدالت محوری
		۵/۰۰	۲/۰۰	۰/۶۹۰	۳/۶۹	کارایی و اثربخشی
		۵/۰۰	۱/۰۰	۰/۸۵۴	۳/۷۷	شفافیت

نتیجه گیری و پیشنهادها

حکمروایی خوب روستایی با مؤلفه‌هایی همچون مشارکت، قانونمندی، پاسخگویی، شفافیت، عدالت محوری و کارایی تعریف شده است، اما کاربست این الگوی نظری در بافت‌های خاص جغرافیایی و فرهنگی همواره با چالش‌هایی روبرو است. در مورد منطقه زابل، شکاف دانشی محسوسی در مورد وضعیت عملی هر یک از این مؤلفه‌ها و سهم نسبی آن‌ها در اثربخشی مدیریت روستایی وجود دارد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که وضعیت حکمروایی خوب در مدیریت روستایی شهرستان زابل، علیرغم وجود نقاط قوت در برخی مؤلفه‌ها، از ناهمگونی و چالش‌های ساختاری قابل توجهی رنج می‌برد. از یک سو، مؤلفه‌های قانونمندی و پاسخگویی به‌عنوان اثرگذارترین ارکان حکمروایی خوب شناسایی شدند که حاکی از اهمیت احترام مدیران به قوانین، عرف محل و پاسخگویی به مردم در ذهنیت پاسخ‌دهندگان است. همچنین شاخص‌های مشارکت مردم در انتخابات، احساس تعلق و اعتماد روستاییان به مدیران محلی در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار دارند. الگویی متناقض و چندلایه از حکمروایی محلی در روستاهای شهرستان زابل را نشان می‌دهد. از یک سو، شاهد تقویت نسبی مؤلفه‌های ساختاری-نهادی هستیم که عمدتاً حول محور مشروعیت نهادهای رسمی و رابطه دوسویه مدیران و مردم می‌چرخد؛ به‌طوری که مؤلفه‌های قانونمندی و پاسخگویی بالاترین میانگین تأثیرگذاری را دارند و شاخص‌هایی مانند مشارکت در انتخابات، احترام مدیران به عرف و پاسخگویی آنان در سطح نسبتاً مطلوبی قرار می‌گیرند. این امر حاکی از آن است که چارچوب رسمی مدیریت روستایی تا حدی نهادینه شده و اعتماد و پذیرش اولیه میان ذی‌نفعان محلی برقرار است. با این حال، همین داده‌ها شکاف عمیقی را در مؤلفه‌های فرایندی-کارکردی حکمروایی خوب آشکار می‌سازد؛ به‌گونه‌ای که عدالت محوری (به‌ویژه در ابعاد جنسیتی و توزیع خدمات)، شفافیت در تصمیم‌گیری و تخصیص منابع، و مشارکت واقعی در فرآیندهای توسعه‌ای (مانند طرح‌های عمرانی) در پایین‌ترین سطح قرار دارند. این تناقض نشان می‌دهد که سیستم مدیریت روستایی اگرچه در ظاهر و در سطح روابط اجتماعی مقبولیت دارد، اما در عرصه عمل و توزیع عادلانه منابع و فرصت‌ها با ضعف جدی مواجه است. این الگوی ناهمگون نه تنها نشان‌دهنده شکاف بین ساختار و کارکرد در حکمروایی روستایی منطقه است، بلکه تبعات فضایی ملموسی نیز ایجاد کرده است؛ به‌طوری که پراکنش جغرافیایی روستاها بر اساس سطح حکمروایی خوب، کاملاً ناهمگون و دوقطبی است. روستاهایی مانند ژاله‌ای و کرباسک که از سطوح بالاتر آگاهی، تعلق و مشارکت برخوردارند، در یک سوی طیف قرار گرفته‌اند و در مقابل، روستاهایی مانند دهمرده شمالی با محرومیت شدید از این مؤلفه‌ها مواجهند. این پراکنش، اهمیت عوامل درون‌زای محلی (مانند سرمایه اجتماعی، سطح آگاهی و رهبری محلی) را در تکوین حکمروایی مطلوب برجسته می‌کند و همزمان هشدار می‌دهد که اتکای صرف به ساز و کارهای رسمی و یکسان‌ساز، بدون توجه به بسترهای اجتماعی و فرهنگی هر روستا، نمی‌تواند به بهبود مدیریت منجر شود. بنابراین، داده‌ها به‌وضوح تأکید می‌کنند که راهبرد کلید موفقیت، حرکت به سمت حکمروایی زمینه‌محور است که در آن، تقویت شفافیت، عدالت جنسیتی و مشارکت فرایندمحور در کنار استفاده کارآمد از منابع، باید در اولویت برنامه‌ریزی قرار گیرد.

با مقایسه یافته‌های پژوهش حاضر در شهرستان زابل با نتایج مطالعات مشابه، می‌توان دریافت که در عین وجود همسویی در کلیات و برخی مؤلفه‌های کلیدی، ناهمخوانی‌های معناداری نیز در اولویت‌بندی و وضعیت مؤلفه‌ها مشاهده می‌شود. از یک سو، یافته‌های این پژوهش با نتایج حجاریان (۱۴۰۲) و زایتول و همکاران (۲۰۲۳) در تأکید بر نقش محوری مشارکت و قانونمندی به‌عنوان مؤلفه‌های تأثیرگذار همسوست؛ همچنین با مطالعه ایمانی و همکاران (۱۴۰۳) در خصوص تأثیر مخرب گروه‌های صاحب نفوذ و اهمیت نظارت مردمی اشتراک نظر دارد که نشان‌دهنده چالش‌های ساختاری مشترک در حکمروایی روستایی ایران است. با این حال، یک ناهمخوانی بارز با مطالعه ایمانی و همکاران (۱۴۰۳) در خصوص مؤلفه‌های پیشران وجود دارد، چرا که در پژوهش حاضر، عدالت محوری کم‌اثرترین مؤلفه ارزیابی شده، در حالی که در آن پژوهش، عدالت محوری و شفافیت بیشترین اثرگذاری را دارند. این تفاوت می‌تواند ناشی از تفاوت در بافت اجتماعی-فرهنگی، جغرافیا و روش‌شناسی باشد؛ به‌طور خاص،

وضعیت بحرانی شاخص‌هایی مانند عدالت جنسیتی و شفافیت در روستاهای زابل، در تقابل با آرمان‌های مورد توافق ساکنان در مطالعه زایتول قرار می‌گیرد و نشان می‌دهد اگرچه اصول حکمروایی خوب جهان شمول هستند، تحقق آن‌ها شدیداً تحت تأثیر شرایط محلی و ساختارهای قدرت قرار دارد. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که علی‌رغم اشتراک در شناسایی مؤلفه‌های مهم، اولویت‌ها و وضعیت عملیاتی هر مؤلفه می‌تواند بر اساس زمینه جغرافیایی و اجتماعی به شدت متغیر باشد. در این راستا، با عنایت به یافته‌های پژوهش، پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

- برگزاری منظم جلسات عمومی گزارش‌دهی و پرسش و پاسخ توسط مدیریت روستا و ایجاد سازوکارهای ساده برای ثبت و پیگیری شکایات.
- استفاده نظام‌مند از آداب، رسوم و دانش بومی در برنامه‌ریزی و حل مسائل محلی، همراه با آموزش‌های نوین.
- تقویت سازوکارهای نظارتی داخلی و اجتماعی برای کاهش تأثیر غیرمتعارف افراد یا گروه‌های خاص در تصمیم‌گیری‌های مربوط به روستا.
- طراحی و اجرای دوره‌های آموزشی مستمر برای دهیاران و شوراهای مدیریتی مشارکتی، مالی و پاسخگویی.
- تدوین و اجرای دستورالعمل‌های الزام‌آور برای افزایش سهم‌گیری و نقش‌آفرینی زنان در مدیریت روستا (شورا و دهیاری) و توزیع عادلانه‌تر پروژه‌های عمرانی و خدمات بین روستاها.

منابع

- اسدی، مریم. (۱۴۰۲). سنجش و ارزیابی اثرات حکمروایی خوب بر بهبود شاخصهای کیفیت زندگی مناطق روستایی مطالعه موردی: روستاهای بخش جلگه استان اصفهان. جغرافیا و روابط انسانی، ۶(۲)، ۶۴۳-۶۶۱.
- ایزدی، علی؛ طیب‌نیا، سیدهادی. (۱۴۰۲). تحلیل نقش مدیریت مبتنی بر حکمروایی خوب روستایی در شکل‌گیری روستاهای خلاق (مورد مطالعه: شهرستان رشتخوار). پژوهش‌های روستایی، ۱۴(۴)، ۶۳۴-۶۵۵.
- ایمانی، بهرام؛ معدنی، جواد؛ نصرتی، رامین. (۱۴۰۳). تحلیل ساختاری مدیریت روستایی در چهارچوب حکمرانی خوب در روستاهای شهرستان اردبیل با رویکرد آینده‌پژوهی. جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، ۳۵(۲)، ۶۷-۸۶.
- بیرانوندزاده، مریم؛ حسینیان راد، امیر؛ درویشی، هدایت‌اله. (۱۴۰۲). بررسی نقش حکمروایی خوب روستایی در توسعه کالبدی روستاها نمونه موردی: شهرستان خرم‌آباد. جغرافیا و روابط انسانی، ۶(۲)، ۵۹۰-۶۰۹.
- پازکی، معصومه؛ شیخی، داود؛ صمدی‌مقدم، شیرین. (۱۳۹۹). تحلیل نقش مدیریت مبتنی بر حکمروایی خوب در توسعه پایدار روستایی مطالعه موردی: دهستان فیلستان، شهرستان پاکدشت. مجله جغرافیا و توسعه، ۱۸(۵۸)، ۹۳-۱۱۲.
- تقی‌زادفانید، ابوالقاسم؛ دین‌پرست، ساجده؛ نصیری زارع، سعید؛ پاشایی، پارسا. (۱۴۰۱). شناسایی و ارزیابی عملکرد مدیران در توسعه مناطق روستایی (مطالعه موردی: روستاهای دهستان دولت‌آباد شهرستان مرند). جغرافیا و برنامه‌ریزی، ۲۶(۸۲)، ۸۲-۶۷.
- حاجی‌حسینی، حبیب‌اله، میری، غلامرضا و انوری، محمودرضا. (۱۴۰۱). عوامل موثر در عدم پیروی توسعه پایدار روستاهای شهرستان زابل از اصول آمایش سرزمین. روستا و توسعه پایدار فضا، ۳(۱)، ۱۰۱-۱۱۶.
- حجاریان، احمد. (۱۴۰۲). ارزیابی مولفه‌های تأثیرگذار بر حکمروایی خوب روستایی از دیدگاه کارشناسان و صاحب‌نظران. راهبردهای توسعه روستایی، ۱۰(۲)، ۲۳۳-۲۵۵.
- حیدری‌مکر، حمید، اصغری‌لجمجانی، صادق، نسیمی، حمیدرضا و رشیدفر، مهرداد. (۱۳۹۹). بررسی چالش‌های حضور روستاییان در نواحی حاشیه‌ای شهری از دیدگاه شهروندان (مطالعه موردی: شهرستان زابل). آمایش محیط، ۱۳(۵۱)، ۸۵-۱۱۰.
- خلیلی، لطیفه؛ کاظمی، فاطمه؛ یادآور، حسین. (۱۴۰۳). ارزیابی اثرات حکمروایی خوب در پایداری روستاها (مورد مطالعه: روستاهای بدوستان غربی شهرستان هریس). جغرافیا و روابط انسانی، ۷(۱)، ۸۹-۱۱۳.

رحمانی فضلی، عبدالرضا؛ صادقی، مظفر؛ علیپوریان، جهانبخش. (۱۳۹۴). بنیان‌های نظری حکمروایی خوب در فرایند مدیریت روستایی نوین. مدیریت شهری، ۱۴(۳۸)، ۴۳-۵۳.

رحمانی فضلی، عبدالرضا؛ منشی زاده، رحمت‌الله؛ رحمانی، بیژن؛ علیپوریان، جهانبخش. (۱۳۹۶). تحلیل جایگاه مدیریت روستایی مبتنی بر رویکرد حکمروایی خوب در توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: مقایسه بخش مرکزی کوهدشت و بخش لوسانات). پژوهش و برنامه ریزی روستایی، ۶(۲)، ۱۳۳-۱۵۲.

سجادی، ژیلا؛ یارمرادی، کیومرث؛ کانونی، رضا؛ حیدری، مرتضی. (۱۳۹۶). نقش حکمروایی شایسته در ارتقاء کیفیت محیط زیست شهری از دیدگاه ساکنان، مطالعه موردی: محله باغ فردوس منطقه یک شهر تهران، پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، ۱۸(پیاپی ۱۵)، ۹۷-۱۱۰.

سجاسی قیداری، حمدالله؛ اسفرم، یعقوب؛ رهبری، مهناز. (۱۳۹۶). تحلیل نقش مدیریت محلی در کاهش آسیب پذیری کالبدی با رویکرد حکمروایی خوب (مطالعه موردی: دهستان بهمنی سرحدی غربی). راهبردهای توسعه روستایی، ۴(۳)، ۴۰۵-۴۲۶.

سجاسی قیداری، حمدالله؛ محمودی، حمیده. (۱۳۹۷). نقش جاذبه‌های فرهنگی - تاریخی مقصدهای روستایی در توسعه گردشگری (مطالعه موردی: شهرستان‌های مشهد و بینالود). فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی - فرهنگی، ۷(۱)، ۱۱۳-۱۴۱.

عزیزی، منصور؛ درسوخان، رسول؛ پورمحمدی، محمدرضا. (۱۳۹۹). واکاوی نقش طرح‌های ساختاری-راهبردی در تحقق انگاره حکمروایی خوب شهری (مطالعه موردی: منطقه ۲۲ شهر تهران). پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۲(پیاپی ۱۱۴)، ۱۳۵۷-۱۳۷۱.

عطایی، سیاوش؛ افراخته، حسن؛ جوان، فرهاد. (۱۴۰۰). سنجش پایداری عرصه‌های پیراشهری با تأکید بر نقش مدیریت روستایی مورد: بخش کهریزک. توسعه فضاهای پیراشهری، ۳(۲)، ۴۷-۶۶.

علیزاده، زینب؛ پور رمضان، عیسی؛ مولایی هنجین، نصرالله. (۱۳۹۹). تبیین نقش مدیریت محلی در تحولات کالبدی - فضایی روستاهای شهرستان رودسر. مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی، ۱(۳)، ۸۱-۹۵.

علیزاده، زینب؛ پور رمضان، عیسی؛ مولایی هنجین، نصرالله. (۱۴۰۱). تبیین نقش مدیریت محلی در تحولات محیطی - فضایی روستاهای شهرستان رودسر. مهندسی جغرافیایی سرزمین، ۶(۴)، ۷۳۱-۷۵۰.

عنابستانی، علی اکبر؛ نظری، لیلا. (۱۴۰۱). تحلیل پیشران‌های کلیدی اثرگذاری عملکرد مدیریت روستایی بر تحولات کالبدی سکونتگاه‌های پیراشهری با رویکرد آینده‌پژوهی (مورد: شهرستان علی‌آباد کنول). توسعه فضاهای پیراشهری، ۴(۱)، ۱-۲۴.

موسوی، مرضیه؛ محمدزاده، سعید؛ پاک، پرینا؛ فتاحی، محمدجواد. (۱۳۹۸). تحلیل عملکرد مدیریت نوین روستایی با رویکرد حکمرانی خوب (مورد مطالعه: دهیاری‌های بخش مرکزی، شهرستان ایوان). رویکردهای پژوهشی کارآفرینانه در کشاورزی، ۲(۲)، ۴۹-۷۰.

موسوی، میرنجف؛ جهانگیرزاده، جواد؛ بایرام زاده، نیما؛ امیدوارفر، سجاد. (۱۴۰۲). تحلیلی بر وضعیت حکمروایی خوب در روستاهای پیراشهری ارومیه. توسعه فضاهای پیراشهری، ۲(۱۰)، ۲۲۱-۲۳۶.

نجفی، اسماعیل؛ ایرانی هریس، صیاد؛ جعفری، فرشاد. (۱۳۹۹). بررسی و تحلیل اثرات مخاطرات محیطی بر ابعاد توسعه پایدار با رویکرد حکمروایی شایسته (مطالعه موردی: استان مازندران). تحلیل فضایی مخاطرات محیطی، ۷(۴)، ۱۶۴-۱۴۷.

نوروزی، اصغر؛ ابراهیمی، الهه. (۱۳۹۷). تحقق‌پذیری شاخص‌های حکمروایی خوب در نواحی روستایی شهرستان لنجان. برنامه ریزی توسعه کالبدی، ۲(۲)، ۹۳-۱۰۹.

Adhinata, B., Darma, I. K., & Sirimiati, N. W. (2020). Good village governance in financial management to create independent village: Study of Pecatu village government. Soshum: Jurnal Sosial dan Humaniora, 10(3), 334-344.

Humaira, H., Jalaluddin, J., & Batara, G. (2022). The Effect of Village Officers' Role, Village Officers' Performance, and Monitoring System on the Accountability of Village Fund Management. Journal of Accounting Research, Organization and Economics, 5(1), 28-43.

Keshavarz Ghorabae, M., Zavadskas, E. K., Olfat, L., & Turskis, Z. (2015). Multi-criteria inventory classification using a new method of evaluation based on distance from average solution (EDAS). Informatica, 26(3), 435-451.

Sulistyo, A., Fatmawati, I., & Nuryakin, N. (2023). Community-Based Village Management Independence In Efforts to Create Sustainable Tourism (Panglipuran Tourism Village Phenomena). In E3S Web of Conferences (Vol. 444, p. 01013). EDP Sciences.

Zaitul, Z., Itona, D., & Novianti, N. (2023). Good governance in rural local administration. Administrative Sciences, 13(1), 19.